

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Insolvenční řízení s mezinárodním prvkem

(bakalářská práce)

Autor: Jan Celler

Vedoucí práce: JUDr. Ing. Tomáš Moravec

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a vyznačil všechny citace z pramenů.

V Praze dne 18. května 2013

.....

Poděkování:

Tímto bych chtěl poděkovat panu JUDr. Ing. Tomáši Moravcovi za odborné vedení, cenné rady, náměty a věcné připomínky při psaní této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1 Vývoj a právní aspekty mezinárodního insolvenčního práva	7
1.1 Základní charakteristika	7
1.1.1 Princip teritoriality a univerzality.....	8
1.1.2 Vztah k české legislativě.....	10
1.2 Vývoj insolvenčního práva před rokem 2000	11
1.2.1 Návrhy insolvenční úmluvy	11
1.2.2 Lucemburská úmluva	13
1.3 Paralelní právní úpravy.....	14
2 Nařízení č. 1346/2000 o insolvenčním řízení	17
2.1 Systém evropského insolvenčního práva.....	17
2.2 Důvody k přijetí nařízení.....	19
2.3 Oblast působnosti.....	20
2.4 Stěžejní body úpravy a pojem COMI v tomto nařízení	21
3 Vývoj pojmu COMI po přijetí nařízení	28
3.1 Výklad pojmu Soudním dvorem EU.....	28
3.2 Návrh změny nařízení.....	32
Závěr.....	36
Seznam zdrojů	38

Úvod

Ústředním tématem této bakalářské práce je insolvenční řízení s mezinárodním prvkem. Mezinárodnímu insolvenčnímu právu se v posledních několika letech věnuje stále více pozornosti. Tato oblast mezinárodního práva nabývá na významu společně s růstem mezinárodního obchodu a jejím současným cílem je koordinovat insolvenční řízení nadnárodních společností a poskytnout tak nad majetkem těchto společností centralizovanou kontrolu, pokud možno kdekoli na světě.

Nadnárodní společnosti obvykle fungují vně svých domovských právních řádů prostřednictvím poboček či dceřiných společností. Tyto právně oddělené jednotky vznikají z daňových ale i mnoha dalších důvodů, jelikož fungovat v rámci několika různých právních řádů jako jediný subjekt je velmi nepraktické.¹ Řešení úpadků nadnárodních koncernů, jejichž části se mnohdy nacházejí na různých světadílech, je obzvláště komplikované, přičemž počet takových společností v dnešním globalizovaném světě exponenciálně narůstá.

V posledních letech vyhlásilo každoročně úpadek v rámci EU více než 200 tisíc společností, což snižuje počet pracovních míst přibližně o 1,7 milionu ročně. Odhady hovoří o přibližně 50 tisících z těchto společností, které mají své věřitele, zákazníky či obchodní partnery v některém z ostatních členských států. Značné důsledky pro evropskou ekonomiku mají především úpadky velkých společností, které sice představují pouze 0,2 % z celkového počtu, avšak na evropském trhu práce vytváří 30 % všech pracovních míst a jejich činností vzniká více než 40 % hrubé přidané hodnoty.²

Cílem této bakalářské práce je analyzovat problematiku místa hlavních zájmů dlužníka, a to především v kontextu evropského insolvenčního práva. Na úrovni Evropské unie je jeho pramenem nařízení Rady č. 1346/2000 o úpadkovém řízení.

¹ GROPPER, Allan L. *The Arbitration of Cross-Border Business Insolvencies* [online]. 2012 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/362/5945.html>.

² Pracovní dokument útvarů komise, Souhrn posouzení dopadů: Průvodní dokument k revizi nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení. In: *Europa.eu: oficiální internetová stránka Evropské unie* [online]. 2012 [cit. 2013-05-07]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2012:0417:FIN:CS:HTML>.

V práci je použita především deskriptivní a analytická metoda. Práce se zpočátku soustředí na podrobnou charakteristiku a vývoj evropského insolvenčního práva, dále pak na analýzu problematiky místa hlavních zájmů dlužníka v souvislosti s určováním příslušnosti pro zahájení insolvenčního řízení.

Práce začíná uvedením čtenáře do problematiky mezinárodního, a potažmo evropského, insolvenčního práva definicemi některých základních pojmů. V první kapitole se čtenář mimo jiné seznámí s pojmy, jako např. úpadek či mezinárodní prvek, a s konfliktem principů teritoriality a univerzality. Následovat bude shrnutí vývoje mezinárodního insolvenčního práva v prostoru dnešní Evropské unie. Dále bude uvedeno několik stěžejních právních dokumentů daného období, počínaje Bruselskou úmluvou z 60. let minulého století přes několik návrhů právní úpravy v dalších desetiletích až po Vzorový zákon Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo.

V rámci druhé kapitoly této práce budou uvedeny mj. základní pilíře a principy současného evropského insolvenčního práva a působnost a účinnost výše uvedeného nařízení. Následující část práce si klade za cíl objasnit základní motivy, které vedly k přijetí tohoto nařízení, a především jeho zásadní body v souvislosti s pojmy „místo hlavních zájmů dlužníka“ a „provozovna“, které jsou stěžejní při určování mezinárodní příslušnosti a rozhodného práva v daném insolvenčním řízení.

V další části práce bude shrnuta související judikatura Soudního dvora Evropské unie a její vliv na interpretaci výše zmíněných pojmů a dopad na koncernové insolvence. Závěrečná část se bude zabývat i nutností změny aktuální podoby nařízení. Budou zde identifikovány základní nedostatky nařízení a navrhovaná podoba právní úpravy přeshraničních insolvencí.

1 Vývoj a právní aspekty mezinárodního insolvenčního práva

1.1 Základní charakteristika

Pojem „úpadek“ lze obecně definovat jako velmi špatnou finanční situaci.³ Podle § 3 insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb. se úpadkem rozumí situace, kdy se dlužník nachází v platební neschopnosti, tedy „*má více věřitelů a peněžité závazky po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit,*“ nebo jestliže je předlužen. O předlužení se jedná, pokud má dlužník „*více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.*“

V německé legislativě, například, může mít úpadek tytéž dvě formy – platební neschopnost („*Zahlungsunfähigkeit*“) a předlužení („*Überschuldung*“). Platební neschopnost je v německém Insolvenčním řádu („*Insolvenzordnung*“) definována stavem, kdy dlužník není schopen plnit své platební povinnosti po době splatnosti a jejím předpokladem zároveň je, že dlužník zastavil své platby. K předlužení dochází, když jsou závazky dlužníka vyšší než jeho majetek a pokračování společnosti je vzhledem k okolnostem spíše nepravděpodobné.⁴

Pokud se dlužník nachází v úpadku, následuje podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení, a to buď ze strany samotného dlužníka, nebo jeho věřitelů.⁵ Insolvenční zákon počítá s různými možnostmi řešení úpadku, přičemž výběr vhodné varianty je vždy motivován snahou o co největší míru uspokojení zájmů věřitelů.

³ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 407 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-083, s. 369.

⁴ Insolvenzordnung (InsO). In: *Gesetze im Internet* [online]. 2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/inso/gesamt.pdf>.

⁵ Pokud se jedná o hrozící úpadek, je oprávněn podat návrh pouze dlužník. Institut hrozícího úpadku umožňuje dlužníkovi dosáhnout toho, aby mohl včasným zásahem (především v kombinaci se způsobem řešení úpadku reorganizací) zachovat činnost podniku a udržet zaměstnanost. Úpadek a způsoby jeho řešení. In: *Justice.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/upadek-a-zpusoby-jeho-reseni.html>.

Úpadek nadnárodních společností, a dokonce i těch, které jsou kontrolovány a řízeny z jednoho centrálního sídla, zahrnuje souběžné vedení několika na sobě nezávislých insolvenčních řízení ve státech, kde se nacházejí jejich aktiva. To způsobuje nejrůznější konflikty, vznik nadbytečných nákladů a značnou ztrátu hodnoty majetku. Prodat či reorganizovat majetek takových společností a najít správné řešení úpadku je velmi obtížné a často i nemožné.⁶

Z těchto důvodů začaly na národní i mezinárodní úrovni vznikat právní předpisy, které mají pomoci k řešení insolvenčních řízení, jejichž důsledky přesahují hranice států. Tyto normy se snaží zabránit střetům, které vznikají při řešení přeshraničních insolvencí. Tímto problémem se zabývají i některé nevládní organizace, které k tvorbě takových pravidel přispívají.

1.1.1 Princip teritoriality a univerzality

V oblasti přeshraničních insolvencí existují dva antagonické principy – princip teritoriality a univerzality. Kritériem je to, zda se účinky daného insolvenčního řízení projevují i v zahraničí či nikoliv. V případě, že se uplatňuje princip univerzality, je vedeno ohledně majetku dlužníka pouze jedno řízení bez ohledu na to, jestli se tento majetek nalézá na území jednoho či více států. Naopak princip teritoriality počítá s tím, že účinky insolvenčního řízení nepřesahují hranice státu.

Princip teritoriality je historicky starší a v minulosti byl podporován především státy, které usilovaly o zachování své vnější suverenity. Od této zásady se v posledních desetiletích ustupuje, jelikož nenapomáhá k rozvoji mezinárodního insolvenčního práva a potažmo ani k rozvoji mezinárodního obchodu.⁷ Umožňuje totiž insolvenčnímu dlužníkovi přesunout majetek z jednoho státu do jiného, čímž se věřitelům ztěžuje možnost domáhat se jejich pohledávek.

V současnosti preferovaný princip univerzality je výhodnější jak pro soudy, tak pro věřitele, jelikož zabraňuje vzniku majetku nedotčeného insolvencí.⁸ Ve své

⁶ GROPPER, Allan L. *The Arbitration of Cross-Border Business Insolvencies*, ref. 1.

⁷ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Právo mezinárodního obchodu*, ref. 3, s. 370–372.

⁸ ZOUFALÍK, František. Základní otázky mezinárodního insolvenčního práva. *Konkursní noviny* [online]. 2003 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/zakladni-otazky-mezinarodniho-insolvencniho-prava>.

teoretické podobě je však nedosažitelným ideálem, a proto ve skutečnosti dochází ke kombinaci těchto principů.⁹ Praktická realizace principu univerzality by mimo jiné předpokládala, že na celém světě panuje shoda o tom, kde má být insolvenční řízení zahájeno, tedy který stát a na základě jakých předpokladů je k zahájení řízení příslušný. Na mezinárodní úrovni se připouští závěr, že stěžejním kritériem je těžiště hlavních zájmů dlužníka. Avšak ukazuje se, že jediného řízení s účinky na celém světě nebude v nejbližší době dosaženo. Jako překážky lze uvést problém s evidencí majetku po celém světě, přihlašování pohledávek a v neposlední řadě i jazykové bariéry či střet odlišných právních kultur.¹⁰

Právní teorie se tak v současnosti přiklání k principu tzv. omezené či kontrolované univerzality, který předpokládá jedno insolvenční řízení zahrnující veškerý majetek dlužníka na celém světě a vedle něj i několik teritoriálních řízení omezených na území, na kterém probíhají.¹¹ Tento model sleduje především ochranu zájmů tzv. lokálních věřitelů a je založen na vzájemné spolupráci, komunikaci a sladěnosti mezi jednotlivými řízeními. Z tohoto modelu vychází dva právní předpisy, které v současnosti hrají rozhodující roli při utváření mezinárodního insolvenčního práva. Jsou jimi Vzorový zákon UNCITRAL o insolvenčním řízení s mezinárodním prvkem a Nařízení Rady č. 1346/2000 o insolvenčním řízení (dále též „Nařízení“).

Úplná unifikace mezinárodního hmotného insolvenčního práva ale není reálná ani na úrovni Evropské unie, jelikož se tato právní oblast vyznačuje specifickou vazbou na občanské právo hmotné, pracovní právo, ale i právo obchodních společností. Překonání rozdílů v jednotlivých právních rádech není možné ani uplatněním kolizně-právního přístupu.¹²

⁹ NOVÝ, Zdeněk. Nařízení o insolvenci. *Evropské mezinárodní právo soukromé* [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/12.html>.

¹⁰ ZOUFALÍK, František. Základní otázky mezinárodního insolvenčního práva, ref. 8.

¹¹ NOVÝ, Zdeněk. Nařízení o insolvenci, ref. 9.

¹² ZOUFALÍK, František. Základní otázky mezinárodního insolvenčního práva, ref. 8.

1.1.2 Vztah k české legislativě

V české legislativě se této problematice věnuje zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) s účinností od 1. ledna 2008. U insolvenčních řízení vedených mimo Českou republiku je ale nutné rozlišit, zda jsou vedena v některém z členských států Evropské unie (s výjimkou Dánska) nebo v jiných státech. Řízení, která byla zahájena a jsou vedena v některém z nečlenských států, nemají v České republice účinky ani vliv na řízení před českými soudy. Tuto problematiku by odlišně mohla upravit pouze mezinárodní smlouva.¹³ Ve vztahu k nečlenským státům EU se aplikuje text insolvenčního zákona.

Na řízení, kde se jedná o vzájemný vztah členských států EU, tedy řízení s tzv. evropským mezinárodním prvkem, se podle § 426 insolvenčního zákona uplatňuje přímo použitelné nařízení Rady č. 1346/2000 o úpadkovém řízení a ustanovení právního řádu členského státu, na která daný předpis práva EU odkazuje. Druhý odstavec téhož paragrafu definuje evropský mezinárodní prvek jako *„skutečnost, že hlavní zájmy dlužníka jsou soustředěny v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska a současně alespoň jeden z věřitelů nebo část majetkové podstaty se nachází v některém z jiných členských států Evropské unie s výjimkou Dánska.“*¹⁴

Úpadek finančních institucí s přeshraničním prvkem upravuje insolvenční zákon v paragrafech 367 až 388. Kolizní normy, které implementují evropské směrnice týkající se úpadku finančních institucí (viz dále) do českého práva, jsou zákonem č. 377/2005 Sb., o finančních konglomerátech, zahrnutý do zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním v paragrafech 11c až 11e, které upravují popořadě úpadek finanční instituce, úpadek pojišťovny nebo zajišťovny a finanční zajištění.¹⁵ Novou právní úpravu účinnou od 1. ledna 2014 lze nalézt

¹³ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2009, 462 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-717, s. 398.

¹⁴ ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 4. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 476 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3803-483, s. 334.

¹⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, 409 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4000-348, s. 325.

v paragrafech 111 až 116 nového zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním přijatým pod č. 91/2012.

1.2 Vývoj insolvenčního práva před rokem 2000

Před účinností Nařízení 1346/2000 se vyskytovaly nejenom na evropském kontinentě, ale i jinde, iniciativy směřující k posílení spolupráce v rámci přeshraničních insolvenčních řízení; např. Evropská úmluva o mezinárodních aspektech insolvence, Vzorový zákon UNCITRAL nebo Principy Amerického právního institutu pro transnacionální případy insolvence mezi členskými státy uskupení NAFTA.¹⁶

Se vstupem Bruselské úmluvy v platnost 27. září 1968 se stala potřeba právní úpravy insolvencí na úrovni Evropské unie kritickou, protože tato úmluva insolvenční řízení výslovně vyloučila ze své působnosti. Původním záměrem bylo insolvence do Bruselské úmluvy zahrnout. Nicméně jakmile začalo být zřejmé, že bude velmi obtížné dosáhnout v oblasti insolvenčního práva konsenzu, byla v roce 1963 úsilí v rámci této problematiky přesunuta na zvláštní výbor, aby se předešlo přílišnému zdržení přijetí Bruselské úmluvy.

1.2.1 Návrhy insolvenční úmluvy

Mezi lety 1963 a 1980 zůstaly přípravy insolvenční úmluvy v rukách nezávislé komise expertů, přičemž bylo připraveno několik nepublikovaných návrhů. První předběžný návrh byl publikován 16. února 1970, následovaný dalším z roku 1980 a jeho revizí z roku 1984.

První publikovaný návrh insolvenční dohody z roku 1970 (tzv. *preliminary draft*) předpokládal jedno sjednocené a univerzální řízení. Vznik nezávislých teritoriálních insolvenčních řízení ani sekundárních insolvenčních řízení nebyl touto dohodou umožněn. Nicméně kvůli zásadním rozdílům mezi jednotlivými právními řády bylo k tomuto principu univerzality stanoveno nesčetně výjimky.

¹⁶ NOVÝ, Zdeněk. Nařízení o insolvenční, ref. 9.

Výsledkem těchto kompromisů byl velmi komplikovaný a široce kritizovaný systém.¹⁷

Rozhodujícími kritérii pro stanovení mezinárodní příslušnosti byly určeny pojmy „hlavní místo podnikání“¹⁸ a „provozovna“. Hlavní místo podnikání bylo definováno jako místo, kde dlužník obvykle spravuje své zájmy, a v případě společností nebo právnických osob se za toto místo považovalo jejich sídlo, pokud nebyl prokázán opak.¹⁹ Návrh dále obsahoval i pravidla o tzv. exorbitantní příslušnosti.²⁰

Po prvním rozšíření Evropské unie o Velkou Británii, Irsko a Dánsko byl v roce 1980 uveden druhý, přepracovaný návrh. Návrh se striktně držel principu jednoho univerzálního řízení, kvůli čemuž byl také kritizován pro svou přílišnou spletnost a neproveditelnost. O čtyři roky později byl tento návrh revidován, nicméně i přes alespoň vlahý souhlas členských států byl návrh v březnu roku 1986 zamítnut.²¹

Návrh z roku 1980 zavedl pojem „centrum správy“²², který byl definován podobně jako „hlavní místo podnikání“ z předchozího návrhu. Výše zmíněná exorbitantní pravidla byla v tomto návrhu vyloučena.²³

V procesu vytváření jednotného vnitřního trhu na přelomu 80. a 90. let byla absence právní úpravy přeshraničních insolvenčních řízení stále větším problémem, což se projevovalo nedostatečnou právní ochranou fyzických

¹⁷ PANNEN, Klaus. *European insolvency regulation*. Berlin: De Gruyter Recht, 2007, 912 s. ISBN 978-389-9492-071, s. 9–10.

¹⁸ Z fr. *centre des affaires*.

¹⁹ HUNTER, Muir. The Draft EEC Bankruptcy Convention: A Further Examination. In: *JSTOR* [online]. 1976 [cit. 2013-05-09]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/758649>, s. 315.

²⁰ Jedná se o pravidla, která za určitých okolností zaručovala příslušnost soudům členského státu, na jehož území dlužník nemá ani hlavní místo podnikání ani provozovnu. V analogii s nařízením Brusel I taková příslušnost vzniká např. na základě národnosti žalobce. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, ref. 15, s. 137.

²¹ PANNEN, Klaus. *European insolvency regulation*, ref. 17, s. 9–10.

²² Z angl. *centre of administration*.

²³ LEMONTEY, Jacques. Report on the Convention on Bankruptcy, Winding-up, Arrangements, Compositions and Similar Proceedings. In: *University of Pittsburgh* [online]. 1980 [cit. 2013-05-09]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/33210/>. s. 26–28.

i právnických osob. V případě insolvencí bylo tehdy aplikovatelné pouze národní právo (včetně mezinárodního práva soukromého).

Kvůli řešení těchto, ale i budoucích problémů se na konci května roku 1989 sešli ministři spravedlnosti Evropských společenství ve městě San Sebastián na severu Španělska. Shodli se, že je nutné dosáhnout řešení, a proto byly diskuze a jednání o dohodě o přeshraničních insolvencích obnoveny.

1.2.2 Lucemburská úmluva

Členskými státy byla v rámci Rady vytvořena ad hoc pracovní skupina, do které bylo určeno několik národních expertů s předsedou Dr. Manfredem Balzem z Německa. Skupina se scházela a diskutovala od roku 1991. V roce 1995 byl text evropské úmluvy o insolvenčních řízeních definitivní a 25. září 1995 byl předložen k projednání Radě ministrů. Právním základem Úmluvy byl článek č. 293 Smlouvy o založení EHS²⁴ (bývalý článek 220): *„Členské státy zahájí mezi sebou v případě potřeby jednání s cílem zajistit ve prospěch svých státních příslušníků: ochranu osob a požívání a ochranu práv za týchž podmínek, které každý stát stanoví pro své vlastní státní příslušníky, (...) zjednodušení formalit, jimž podléhá vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů.“*

Úmluva se vyznačovala tím, že ji všechny členské státy musely ratifikovat a že pravomoci vydávat rozhodnutí o interpretaci textu byly svěřeny Soudnímu dvoru EU. Text úmluvy o úpadkovém řízení byl členským zemím otevřen k podpisu od 23. listopadu 1995 do 23. května následujícího roku. Z tehdejších 15 členských států jich Úmluvu podepsalo pouze 14. Když lhůta pro dokončení podpisů vypršela, zůstala Úmluva bez souhlasu Velké Británie, a to především kvůli k politickým

²⁴ WESSELS, Bob. European Union Regulation on Insolvency Proceedings. *INSOL International* [online]. 2006 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.insol.org/INSOLfaculty/pdfs/BasicReading/Session%205/European%20Union%20Regulation%20on%20Insolvency%20Proceedings%20An%20Introductory%20analysis,%20Bob%20Wessels.pdf>.

sporům a pokřiveným vztahům mezi Velkou Británií a ostatními členskými státy.²⁵ Většina obsahu této úmluvy přešla do dnešního Nařízení č. 1346/2000.²⁶

Další posun v oblasti insolvenčního práva nastal dubnu roku 1999, kdy Výbor pro právní záležitosti Evropského parlamentu („*Committee on legal affairs and citizens' rights*“) ve své zprávě doporučil Komisi, aby vypracovala návrh směrnice či nařízení týkající se přeshraničních insolvenčních řízení. Poté následovala společná iniciativa Německa a Finska, předaná Radě Evropské unie 26. května 1999. Text pocházející z této iniciativy byl zveřejněn v srpnu téhož roku a vycházel z Lucemburské úmluvy, přičemž bylo přidáno 31 ustanovení v rozšířené preambuli stanovujících právní základ iniciativy a mnoho klíčových zásad.

V říjnu 1999 přijal Evropský parlament rezoluci, ve které vyzval Komisi, aby předložila návrh směrnice či nařízení o insolvenčních řízeních. Návrhy byly předány Výboru pro právní záležitosti, ve kterém bylo projednáno a schváleno několik vylepšení v textu. Po několika předběžných návrzích a připomínkách byl text doporučen k přijetí, což se odrazilo v legislativní rezoluci Parlamentu z března roku 2000. Návrh byl přijat na 2266. setkání Rady v Bruselu 29. května 2000 ve formě nařízení a s dvouletou legisvakanční lhůtou. Nařízení bylo s drobnými úpravami oproti původním návrhům publikováno 30. června 2000.²⁷

1.3 Paralelní právní úpravy

Historický vývoj evropského insolvenčního práva má však své počátky ještě dávno před založením Evropských společenství. Prvním výrazným mezníkem této oblasti se stala Severská dohoda („*Nordic Bankruptcy Convention*“) z první poloviny 30. let 20. století. Této úmluvy se účastnily Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko. Důvodem jejího vzniku byla podobnost národních právních úprav ve všech těchto zemích.²⁸

²⁵ Především z důvodu epidemie BSE a následnému zákazu importu hovězího masa do ostatních států společenství a také sporem o suverenitu nad územím Gibraltaru mezi Velkou Británií a Španělskem.

²⁶ WESSELS, Bob. *European Union Regulation on Insolvency Proceedings*, ref. 24.

²⁷ OMAR, Paul J. *European insolvency law*. Burlington, VT: Ashgate, 2004, 292 s. ISBN 07-546-2333-5. s. 89–90.

²⁸ PANNEN, Klaus. *European insolvency regulation*, ref. 17, s. 13.

Úmluva je postavena na principu univerzality. Insolvenční řízení tedy zahrnuje veškerý majetek, který se nachází na území smluvních států, přičemž dlužník musí mít na území některého z členských států svůj domicil, resp. registrované sídlo. Co se týče určení soudní příslušnosti, neobsahuje tato úmluva žádná příslušná ustanovení. Hlavní těžiště úpravy spočívá především v uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí. Rozhodným právem se stává (až na několik výjimek) právo státu, který řízení zahájil. Úmluva, která je dodnes platná,²⁹ byla ve smluvních státech úspěšně aplikována a její úspěch spočívá především v její jednoduchosti (jedná se spíše o kratší právní dokument s 17 články).³⁰

Za další průlom lze považovat Istanburskou dohodu, která ale ve svém rozsahu nebyla příliš úspěšná. Dne 5. června 1990 byl text této dohody připraven Radou Evropy a v Istanbulu byl následně podepsán sedmi státy. Ratifikována však byla pouze Kypr, a jelikož se vyžaduje ratifikace alespoň třemi státy, nenabyla doposud účinnosti. Příčinou tohoto nezdaru byl pravděpodobně nedostačující rozsah právní úpravy. Dohoda však ovlivnila následující vývoj unifikačních tendencí této právní oblasti v Evropě.³¹

Uznávání zahraničních insolvenčních řízení, lepší spolupráce soudů a zjednodušený přístup k soudům pro zahraniční insolvenční správce jsou některé z cílů dalšího významného mezníku – Vzorového zákona UNCITRAL³². Valné shromáždění OSN schválilo tento zákon 15. prosince 1997. Jednotná právní dohoda byla kvůli velkým rozdílům národních právních úprav této otázky zamítnuta. Vzorový zákon tedy funguje jako model, který může být modifikován a přizpůsoben specifickým potřebám a právní kultuře v jednotlivých státech.

Zákon rozeznává mezi zahraničním hlavním řízením, které probíhá ve státě, kde je umístěno centrum hlavních zájmů dlužníka, a ostatními řízeními, která mohou být otevřena v místě provozovny dlužníka. Na rozdíl od Nařízení 1346/2000 (čl. 16)

²⁹ Působnost úmluvy byla po roce 2002 omezena na Finsko a Švédsko.

³⁰ PARMENT, Carl Hugo. The Nordic Bankruptcy Convention – an Introduction. *International Insolvency Institute* [online]. 2004 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/398/1554.html>. s. 2.

³¹ SCHELLE, Karel a Ilona SCHELLEOVÁ. *Einführung in das tschechische Insolvenzrecht*. 1. vyd. München: Grin, 2010, 371 s. ISBN 978-3-640-72999-9. s. 51.

³² Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo.

neposkytuje Vzorový zákon automatické uznávání zahraničního insolvenčního řízení. Místo toho je zde povinná formální procedura uznání na žádost zahraničního insolvenčního správce. Soud je povinen při splnění kritérií zahraničního řízení uznat, nicméně má právo uznání zamítnout v případě narušení veřejného pořádku.³³

Za výhodu tohoto právního předpisu se považuje to, že respektuje neshody mezi národními legislativami týkajícími se přeshraničních insolvencí a že nabízí určitá řešení. Text se spíše opírá o autoritu UNCITRALu, jelikož se předpokládá, že bude přijat do národních právních systémů jako celek.³⁴ Vzorový zákon byl přijat ve více či méně upravené podobě v mnoha státech světa, např. v Mexiku, Argentíně, Srbsku, Černé Hoře, Pákistánu, Japonsku, Velké Británii nebo USA.

Mezi ostatní významné předpisy mezinárodního insolvenčního práva je nutno zahrnout i tzv. Bustamante Code („*Código de derecho internacional privado*“) z roku 1928, Jednotný akt OHADA („*Acte uniforme de l'OHADA*“) z roku 1999 nebo Zásady Amerického právního institutu („*ALI Principles*“) z roku 2002.

³³ PANNEN, Klaus. *European insolvency regulation*, ref. 17, s. 12.

³⁴ SCHELLE, Karel a Ilona SCHELLEOVÁ. *Einführung in das tschechische Insolvenzrecht*, ref. 31, s. 51.

2 Nařízení č. 1346/2000 o insolvenčním řízení

K naplnění cíle stanoveného Amsterodamskou smlouvou, a sice vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva, je nutné zaručit v členských státech harmonizaci právních norem, které mají vliv na řádné fungování jednotného vnitřního trhu Evropské unie. Několik let trvající úsilí o vytvoření jednotného evropského mezinárodního insolvenčního práva vyvrcholilo 31. května 2002, kdy nabylo účinnosti nařízení Rady č. 1346/2000 o insolvenčním řízení.³⁵

Pod pojmem nařízení se rozumí sekundární komunitární akt Evropské unie, který je přímo účinný a bezprostředně tak zavazuje všechny subjekty, aniž by byla nutná implementace do národních právních řádů v jednotlivých členských státech. Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu pro nařízení navrhovala název evropský zákon.³⁶

Stejně jako ostatní nařízení Evropské unie má i Nařízení o insolvenční svou preambuli (často nazývána jako tzv. Recitál). Jedná se o úvodní text, který předchází samotným ustanovením. Skládá se z 33 bodů a slouží jako významná interpretační pomůcka. V případě nejasného výkladu tohoto nařízení může soud, jehož rozhodnutí už nemůže být napadeno žádnými opravnými prostředky, požádat Soudní dvůr Evropské unie o rozhodnutí o této otázce.³⁷ Rozhodnutí Soudního dvora jsou tak spolu s preambulí základními pomůckami při problémech s výkladem daného textu.³⁸

2.1 Systém evropského insolvenčního práva

Nařízení tvoří součást komplexnějšího systému mezinárodního insolvenčního práva v EU. Ten se skládá z následujících pilířů: a) Systém mezinárodní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech,

³⁵ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Právo mezinárodního obchodu*, ref. 3, s. 378–379.

³⁶ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva* 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 308 s. ISBN 80-738-0233-3, s. 123.

³⁷ Čl. 68 Smlouvy o založení ES.

³⁸ NOVÝ, Zdeněk. Nařízení o insolvenční, ref. 9.

- b) insolvenční řízení zahrnující pojišťovny, úvěrové instituce a investiční podniky a
- c) ostatní příslušné předpisy Společenství.

Co se týče prvního bodu, byl tento systém zřízen Bruselskou úmluvou z roku 1968 a je založen na článku 293 Smlouvy o založení EHS (viz výše). Mezera, způsobená vynětím insolvenčních řízení z působnosti Bruselské úmluvy byla zaplněna až tímto Nařízením, a vzhledem k tomu, že obsahuje i kolizní normy, jde nad rámec tradiční oblasti působnosti Bruselské úmluvy. Úmluva byla transformována do formy nařízení s účinností od 1. března 2002 (Nařízení Brusel I č. 44/2001). Článek č. 25 Nařízení 1346/2000 přizpůsobuje uznávání a vykonatelnost rozsudků v oblasti insolvencí Bruselské úmluvě, resp. Nařízení Brusel I.

Insolvenční řízení týkající se *„pojišťoven, úvěrových institucí, investičních podniků majících v držení finanční prostředky nebo cenné papíry třetích osob a podniků kolektivního investování“* jsou podle článku 1 Nařízení 1346/2000 vyňaty z jeho působnosti. Tyto čtyři skupiny vyloučených subjektů a podniků nejsou definovány Nařízením, ale jinými nástroji práva EU. „Pojišťovny“ jsou definovány směrnicí 2001/17 z 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťovny, resp. směrnicí 2009/138, jejíž platnost však byla prozatím odložena na rok 2014. Na „úvěrovou instituci“ se vztahuje definice uvedená ve směrnici 2001/24 EP ze 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.³⁹ Směrnice týkající se reorganizace zbylých dvou skupin, tedy investičních podniků a podniků kolektivního investování, nebyly doposud vydány. Vztahují se však na ně definice uvedené ve směrnici 93/22, resp. 85/611.⁴⁰

Směrnice, na rozdíl od nařízení, nejsou přímo závazné ani použitelné, a musely tedy v jednotlivých členských státech projít legislativním procesem.⁴¹ Dané směrnice jsou svou povahou velmi podobné Nařízením 1346/2000. Rozdíly v právních úpravách vyplývají z některých specifických vlastností těchto subjektů: Tyto instituce fungují na základě jediné licence vydané v jednom členském státě, která je ale použitelná ve všech členských státech. Kromě toho je systém dozoru

³⁹ WESSELS, Bob. European Union Regulation on Insolvency Proceedings, ref. 24, s. 4.

⁴⁰ WESSELS, B. *Current topics of international insolvency law*. Deventer: Kluwer, 2004, 612 s. ISBN 90-130-1911-0, s. 266–267.

⁴¹ Lhůty pro implementaci byly 20. dubna 2003, resp. 5. května 2004.

těchto institucí založen na jejich kontrole v domovském státě. Kvůli tomu je směrnicí stanoveno jedno hlavní insolvenční řízení, aby se zabránilo zbytečným konfliktům způsobeným sekundárními řízeními vedenými v jiných členských státech. Mezinárodní příslušnost je určena právem statutárního sídla.⁴²

V kontextu úvěrových institucí jsou důležitá i další tři opatření EU. Prvním je systém pojištění vkladů stanovený směrnicí 94/19 z 30. května 1994, jejímž hlavním cílem je ochrana deponenta, v současnosti až do výše 100.000 € v případě, že bude vklad deponentovi nedostupný.⁴³ Dále se jedná o směrnice č. 1998/26, o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry („*Netting and Securities Settlement Systems*“) a č. 2002/47, o dohodách o finančním zajištění.

Mezi ostatní předpisy týkající se insolvencí, které mají zdroj v komunitárním právu EU, patří např. směrnice č. 77/187 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se zachování práv zaměstnanců v případě převodů podniků, směrnice 97/9 o systémech pro odškodnění investorů, směrnice 2000/35 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích nebo směrnice 2008/94 o ochraně zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele.⁴⁴

2.2 Důvody k přijetí nařízení

Aktivity podniků velmi často přesahují hranice států a jejich neschopnost plnit své závazky proto velmi silně působí na vnitřní trh. Vůči majetku takových společností je tedy nutné činit koordinovaná opatření, jichž může být obstojně dosaženo pouze na úrovni Společenství.⁴⁵

Jedním z důležitých úkolů při přípravách Nařízení bylo omezit podněty, které participující strany motivovaly k tzv. forum shopping, tedy „*k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího*

⁴² WESSELS, Bob. European Union Regulation on Insolvency Proceedings, ref. 24, s. 4.

⁴³ Systémy pojištění vkladů. *Přehledy právních předpisů EU* [online]. 2009 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_banking/l24012b_cs.htm.

⁴⁴ WESSELS, Bob. European Union Regulation on Insolvency Proceedings, ref. 24, s. 5.

⁴⁵ Důvody 3, 5.

*právního postavení.*⁴⁶ Forum shopping je specifický pojem mezinárodního práva soukromého. Subjekty mohou být v pokušení volit soud podle toho, jaké právo aplikuje.

Do Nařízení, které je závazné a přímo použitelné, byla zahrnuta i ustanovení o příslušnosti, uznávání a rozhodném právu v této oblasti s cílem zvýšit účinnost a zrychlit insolvenční řízení s mezinárodním prvkem.⁴⁷

2.3 Oblast působnosti

Podle čl. 43 se Nařízení vztahuje pouze na řízení zahájená po vstupu tohoto Nařízení v platnost, tedy 31. května 2002. Pro státy východního rozšíření je to den přistoupení k EU, a sice 1. května 2004, respektive 1. ledna 2007 pro Rumunsko a Bulharsko. Na jednání dlužníka učiněná před vstupem Nařízení v platnost se i nadále aplikuje právo, které se na ně aplikovalo v době, kdy byla učiněna.

Z hlediska věcné (meritorní) působnosti se Nařízení podle čl. 1 vztahuje pouze na kolektivní úpadková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování insolvenčního správce, a která se zároveň netýkají pojišťoven, úvěrových institucí, některých investičních podniků a podniků kolektivního investování. Úpadku těchto finančních institucí se v českém právu věnuje zákon č. 377/2005 Sb., o finančních konglomerátech a vlastní procesní úpravu obsahuje insolvenční zákon v paragrafech 364 až 388.⁴⁸

Nařízení se z hlediska České republiky podle přílohy A k Nařízení vztahuje na „*konkurs, reorganizaci a oddlužení*“. Jako likvidační řízení je podle přílohy B určen „*konkurs*“ a za správce podstaty se podle přílohy C považují „*insolvenční správce, předběžný insolvenční správce, oddělený insolvenční správce, zvláštní insolvenční správce a zástupce insolvenčního správce*“. Pro každý členský stát jsou druhy insolvenčních řízení a správců podstaty, na které se nařízení vztahuje, uvedena zvlášť v těchto přílohách. Přílohy byly několikrát novelizovány především v souvislosti s východními rozšířeními Evropské unie.

⁴⁶ Důvod 4.

⁴⁷ Důvod 8.

⁴⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, ref. 15, s. 327.

Dále lze nařízení aplikovat pouze na přeshraniční insolvenční řízení vedená v členských státech EU s výjimkou Dánska. Dánsko má ve vztahu k evropskému primárnímu právu specifické postavení, které získalo už v rámci procesu ratifikace Maastrichtské smlouvy v letech 1992 a 1993. Pro Dánsko tedy není Nařízení závazné ani použitelné. Velká Británie a Irsko i přes námitky k Amsterodamské smlouvě vyjádřily své přání se přijímání a používání tohoto nařízení účastnit.⁴⁹

Portugalsko si podle prohlášení vyhradilo svá práva při uplatňování čl. 26 a 37, přičemž uvedlo, že „veřejný pořádek“ může při uplatňování čl. 37 vést k obraně významných místních zájmů v případě přeměny nezávislého teritoriálního řízení na hlavní podle čl. 3 odst. 4. Český insolvenční zákon řeší teritoriální působnost pojmem „evropský mezinárodní prvek“.

Co se týče působnosti osobní, je Nařízení aplikovatelné na všechny insolvenční dlužníky (fyzické i právnické osoby), které mají na území některého z členských států COMI nebo provozovnu (viz dále).

2.4 Stěžejní body úpravy a pojem COMI v tomto nařízení

Obecně se dané nařízení věnuje třem oblastem regulace mezinárodního insolvenčního práva. Jsou jimi mezinárodní příslušnost pro zahájení insolvenčního řízení, určení rozhodného práva a uznání insolvenčních řízení v ostatních členských státech.⁵⁰

Mezinárodní příslušnost neboli pravomoc soudu je jedním z ústředních pojmů Nařízení, přičemž se jedná pouze o určení členského státu, jehož soudy jsou příslušné úpadkové řízení zahájit. Místní a věcná příslušnost v rámci členského státu je ponechána legislativě na vnitrostátní úrovni.⁵¹

Nařízení dále rozlišuje hlavní a vedlejší insolvenční řízení, jak již bylo naznačeno v první kapitole. Podle článku 3 odst. 1 jsou k zahájení hlavního insolvenčního řízení příslušné soudy toho členského státu, v němž jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka.

⁴⁹ Důvody č. 32 a 33.

⁵⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, ref. 15, s. 326.

⁵¹ Důvod 15.

Za místo hlavních zájmů dlužníka, často označované zkráceně COMI (z angl. „*the centre of a debtor's main interests*“), se u fyzických osob považuje jejich bydliště. V případě společností nebo právnických osob se jedná o jejich sídlo, což je však koncipováno jako domněnka vyvratitelná.⁵² Toto kritérium se pokládá za moderní řešení, které je vhodnější než ta původní, kterými byly sídlo a majetek dlužníka.⁵³ Podle důvodů k Nařízení by místo hlavních zájmů dlužníka „*mělo odpovídat místu, ze kterého dlužník obvykle své zájmy spravuje, a je proto zjistitelné třetími osobami.*“⁵⁴

Aplikace tohoto principu v přeshraničních případech však mezinárodní insolvenční právo nezjednodušila, ani neposkytla nástroje, kterými může jeden soud kontrolovat insolvenční řízení nadnárodních společností. Velmi široká možnost interpretace pojmu COMI vyústila spíše v konflikty než kooperaci.⁵⁵

V případech osobních insolvencí, na které se Nařízení také vztahuje, není obsažena podmínka, která by mohla být vyvrácena. Když však v roce 2002 požádal dlužník u nizozemského soudu v Assenu o oddlužení pro své dluhy převyšující 16 milionů eur, došel soud k závěru, že místem hlavních zájmů tohoto dlužníka je Nizozemsko, i přestože trávil dlužník většinu roku v Maďarsku, na které se tehdy Nařízení ještě nevztahovalo. Za důležitější soud považoval skutečnost, že jeho žena měla bydliště v Nizozemsku a také to, že zde podnikal.⁵⁶

Názory na řešení tohoto případu se různí. Někteří autoři by dali přednost spíše místu bydliště a pokusili by se aplikovat pravidlo obsažené v odrážce č. 13 důvodů k Nařízení (viz výše), které by mělo sloužit jako interpretační pomůcka.

V případě švýcarského bankéře s norským občanstvím žijícího v Anglii, ve Španělsku a Švýcarsku považoval Nejvyšší soud ve Velké Británii za jeho COMI jako

⁵² KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Právo mezinárodního obchodu*, ref. 3, s. 381.

⁵³ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, ref. 15, s. 329.

⁵⁴ Důvod 13.

⁵⁵ GROPPER, Allan L. *The Arbitration of Cross-Border Business Insolvencies*, ref. 1, s. 208.

⁵⁶ WESSELS, Bob. International Jurisdiction to Open Insolvency Proceedings in Europe. *International Insolvency Institute* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/39/403.html>. s. 6–7.

fyzické osoby – nepodnikatele místo, kde obvykle sídlí. Ale z profesního hlediska by rozhodujícím faktorem bylo centrum obchodních činností („professional domicile“) jako místo „zjistitelné třetími osobami.“ Jako jeho COMI bylo určeno Švýcarsko, kvůli čemuž nemohlo být Nařízení aplikováno. Soud však bezvýhradně zamítl možnost dvou či více center hlavních zájmů dlužníka.⁵⁷

Z aplikační praxe lze tedy usoudit, že při určování COMI u fyzických osob hraje zásadní roli skutečnost, zda je daná osoba podnikatel či nikoliv. U fyzické osoby – nepodnikatele se soudy přiklánějí primárně k obvyklému bydlišti („*habitual residence*“).^{58, 59}

U fyzických osob, které podnikají, má pojem „hlavní zájmy“ velmi široký význam. Může se vztahovat nejenom ke komerčním, řemeslnickým či jiným podnikatelským činnostem, ale obecně k jakýmkoliv ekonomickým aktivitám. Při určování COMI by mělo být místo podnikatelské činnosti (např. místo kde podnikatel činí nejdůležitější rozhodnutí), a to především v případech, kdy právě tato činnost je hlavní příčinou úpadku této osoby.⁶⁰

Co se týče místa hlavních zájmů společností a právnických osob, je situace ještě komplikovanější. Za místo hlavních zájmů se nepovažuje sídlo, např. pokud je prokázáno (především věřiteli), že v daném místě společnost neprovozuje žádnou činnost a provozuje ji v jiném členském státě.⁶¹

⁵⁷ WESSELS, Bob. International Jurisdiction to Open Insolvency Proceedings in Europe, ref. 56, s. 7–8.

⁵⁸ PANNEN, Klaus. *European insolvency regulation*, ref. 17, s. 90–92.

⁵⁹ Například podle nařízení č. 650/2012 (bod 24 preambule) lze za obvyklé bydliště (v závislosti na konkrétních okolnostech) považovat středisko zájmů rodiny dané osoby a jejího společenského života. Pokud osoba pobývala střídavě v několika státech, aniž by se v některém z nich trvale usadila, lze obvyklé bydliště určit na základě zvláštních faktorů, jako např. státní příslušnost či umístění většiny jejího majetku. Obecně by mělo být obvyklé bydliště založeno na úzkých a stabilních vazbách k danému státu, na délce trvání pobytu, pravidelnosti či podmínkách a důvodech pobytu v dané zemi. MAŇKO, Rafał. Habitual residence as connecting factor in EU civil justice measures. In: *European Parliament* [online]. 2013 [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130427/LDM_BRI%282013%29130427_REV1_EN.pdf.

⁶⁰ PANNEN, Klaus. *European insolvency regulation*, ref. 17, s. 92–93.

⁶¹ MORAVEC, Tomáš. Nařízení o úpadku 1346/2000 - Koncernová insolvence. *Právnická fakulta Masarykovy univerzity* [online]. 2011 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

Nepřítomnost jakýchkoli kritérií pro vyvrácení domněnky v textu Nařízení, usnadňuje společnostem manipulovat s místem COMI, tak aby to pro ně bylo příznivější a aby byl použit právní řád hodící se právě jim. Tyto snahy mohou být motivovány například tím, že některé právní řády se zdají být transparentní, sofistikované, efektivní a flexibilní ve způsobu, jakým řeší případy insolvenční. Některé právní řády dokonce umožňují využití principu cram-down.⁶²

Pro mnoho společností se zdá být Velká Británie velmi výhodným útočištěm. V britských insolvenčních řízeních mají věřitelé mnohem větší kontrolu (mohou například určit insolvenčního správce). Řízení jsou zde považována také za velmi svižná a dovolují použít velmi efektivní metody reorganizace.⁶³

S absencí výše zmíněných kritérií si však soudy členských států poradily tak, že si vytvořily vlastní. Z dosavadních případů je možné vysledovat několik faktorů, které hrají při určování COMI důležitou roli. Těmito faktory mohou být například obchodní vztahy s klienty, právo určující podobu hlavních smluv společnosti, její věřitelé, místo konání schůzí vedení, místo, kde platí daně, či vedení účetnictví.⁶⁴

Problematickým se ukázalo být určování místa COMI společností, které jsou sdruženy v koncernu. Nařízení se k této otázce blíže nevyjadřuje. Důležitou roli tedy hraje judikatura Soudního dvora EU v některých klíčových případech (viz dále).

Společnosti, které jsou registrovány mimo Evropskou ale mající COMI v některém z členských států, mohou být Nařízením také postiženy. Tyto snahy jsou

http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/normotvorba/Moravec_Tomas_6346.pdf, s. 3.

⁶² Oprávnění soudu upravit výši pohledávek věřitelů popř. skupin věřitelů při reorganizaci či omezení jejich práv. LAWRENCE, Chris. Centre of Main Interests. *Macfarlanes* [online]. 2010 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://www.macfarlanes.com/media/280386/centre_of_main_interests_comi.pdf

⁶³ EIDENMÜLLER, Horst. The Transnational Law Market, Regulatory Competition, and Transnational Corporations. *Indiana Journal of Global Legal Studies* [online]. 2011 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.2979/indjglolegstu.18.2.707>. s. 724–725.

⁶⁴ LAWRENCE, Chris. Centre of Main Interests, ref. 62.

podpořeny především britskými (ale i jinými) soudy, které často inklinují k extenzivní interpretaci Nařízení, aby si zajistily svou mezinárodní příslušnost.⁶⁵

V Nařízení Brusel I je pravidlo pro určení mezinárodní příslušnosti ve srovnání s principem COMI podstatně jednodušší. Ústředním pojmem je zde „bydliště“⁶⁶, které se přitom nepoužívá jen u fyzických osob. V případě společností a jiných právnických osob se tímto pojmem rozumí sídlo, ústředí nebo hlavní provozovna. Kromě soudů ve státě, kde má osoba své bydliště, však mohou být za určitých okolností příslušné i soudy jiného členského státu. Lze předpokládat, že jednodušší postup při určování mezinárodní příslušnosti podle nařízení Brusel I spočívá především v tom, že jev forum shopping v rámci této oblasti není tak negativní jako v případě insolvenčních řízení. Tento jev tak nemusí být nějak zásadně omezován, jelikož lze u soudních řízení všech členských států očekávat určité standardy vzešlé z dlouhodobého procesu harmonizace národních právních úprav.⁶⁷

Podle článku č. 3 odst. 2 mají soudy ostatních členských států příslušnost k zahájení vedlejšího úpadkového řízení, pokud má na území tohoto státu dlužník svou provozovnu, přičemž účinky tohoto řízení jsou omezeny právě na tento majetek. Za vedlejší řízení se považuje jakékoliv řízení, které bylo zahájené následně po hlavním, a toto vedlejší řízení musí být likvidační, tedy musí se jednat o řízení uvedená v příloze B Nařízení.⁶⁸

Územní úpadková řízení mohou být zahájena dříve než hlavní řízení pouze ve dvou případech: a) *„Pokud hlavní úpadkové řízení nemůže být zahájeno z důvodů stanovených právem členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka“* nebo b) *„pokud žádá o územní úpadkové řízení věřitel, který má bydliště,*

⁶⁵ WESSELS, Bob. International Jurisdiction to Open Insolvency Proceedings in Europe, ref. 56, s. 8–10.

⁶⁶ Tento pojem je překlad z anglického pojmu „domicile“, což však není u jiných než fyzických osob zcela přesné. V české literatuře i oficiálních překladech právních norem se však dává přednost pojmu bydliště. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, ref. 15, s. 136.

⁶⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, ref. 15, s. 135–136.

⁶⁸ Čl. 3 odst. 2 a 3, čl. 27.

*obvyklé místo pobytu nebo sídlo v členském státě, na jehož území se nachází dotyčná provozovna, nebo jehož pohledávka vznikla na základě činnosti této provozovny.“*⁶⁹

Tyto případy jsou však omezeny na nezbytně nutnou míru. Právo na podání návrhu na zahájení územního řízení před hlavním je omezeno na okruh místních věřitelů a věřitelů dané provozovny. Tato územní řízení se po zahájení hlavního automaticky přemění na vedlejší. Právo na zahájení vedlejšího řízení po hlavním není Nařízením omezeno.⁷⁰

Vedlejší úpadková řízení sledují kromě ochrany místních zájmů také další cíle. Struktura majetku dlužníka může být natolik složitá, že je pro jeho lepší správu zahájení vedlejšího insolvenčního řízení efektivnější. Dalším důvodem může být přílišná odlišnost dotyčných právních systémů a z ní plynoucí potíže při rozšiřování účinků práva státu do jiných států.⁷¹

Pod pojmem „provozovna“ se podle Nařízení rozumí *„jakékoli provozní místo, kde dlužník vykonává nikoli přechodnou hospodářskou činnost za pomoci lidských a materiálních zdrojů.“*⁷² Tento pojem musí být vykládán pouze na základě této definice, tedy nezávisle na národních právních řádech.⁷³

Hlavní myšlenkou je, že neexistuje žádný limit na počet vedlejších řízení, která mohou být otevřena. Pokud má dlužník provozovny v několika různých členských státech, může být otevřen odpovídající počet vedlejších úpadkových řízení v každém z těchto států.

Podobně jako COMI musí být i pojem provozovna interpretován s určitou pečlivostí. Přítomnost pouze nějakého majetku dlužníka v členském státě (např. zavazadlo uložené v úschovně na letišti) není očividně pro naplnění pojmu provozovna dostatečná. Vlastnictví bankovního účtu netvoří ani „místo“ ani „provoz“. Nákladní automobil řízený polskou společností, nacházející se na své

⁶⁹ Čl. 3 odst. 4.

⁷⁰ Důvody 17 a 18.

⁷¹ Důvod 19.

⁷² Čl. 2 písm. h).

⁷³ NOVÝ, Zdeněk. Nařízení o insolvenční, ref. 9.

cestě přes Českou republiku do Rakouska nepředstavuje ani „místo“ ani činnost „nikoli přechodnou“. Mobilní karavan umístěný po dobu dvou měsíců poblíž Benátek k podpoře jednání by pravděpodobně mohl být charakterizován jako „místo“ ale ne jako „provozní“. Také sklad surového materiálu finské společnosti, umístěný v blízkosti Valencie pro výrobu koncového produktu španělskou společností nebude kvalifikováno jako „místo“.

Provozovna tedy vyžaduje určitou míru organizace a stability. Čistě příležitostné provozní místo tedy nezakládá provozovnu. Jako provozovnu lze charakterizovat kancelář či obchod, ne doprovodné uchovávání surovin ve skladu.⁷⁴

Pojem provozovna byl předmětem kontroverzních debat už od počátků tohoto Nařízení. Některé členské státy si během příprav textu Nařízení přály mít možnost otevřít teritoriální řízení nejenom na základě přítomnosti provozovny, ale i na pouhé přítomnosti dlužníkovu majetku, který se váže k jeho ekonomické činnosti (např. bankovního účtu). Tento požadavek byl však kvůli snaze dosáhnout konsenzu s ostatními opuštěn.⁷⁵

Nicméně pojem provozovna je v tomto Nařízení poněkud širší než ten, který byl použit v Bruselské úmluvě z roku 1968 a který byl definován Evropským soudním dvorem.⁷⁶ Podle této definice by mohlo být vedlejší insolvenční řízení otevřeno pouze zřídka. Provozovna podle této definice musí fungovat jako pobočka mateřské společnosti, musí mít vlastní management, dostatečnou úroveň stability a právní samostatnosti k uzavírání smluv se třetími stranami.⁷⁷

⁷⁴ WESSELS, Bob. International Jurisdiction to Open Insolvency Proceedings in Europe, ref. 56, s. 11.

⁷⁵ VIRGOS, Miguel a Etienne SCHMIT. Report on the Convention of Insolvency Proceedings. [online]. 1996 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/952/1/insolvency_report_schmidt_1988.pdf, s. 48.

⁷⁶ Rozsudek ESD č. 33/78 *Somafer SA v Saar-Ferngas AG*.

⁷⁷ PANNEN, Klaus. *European insolvency regulation*, ref. 17, s. 61.

3 Vývoj pojmu COMI po přijetí nařízení

3.1 Výklad pojmu Soudním dvorem EU

Každý předpis práva EU je vyhotoven ve více než dvaceti autentických jazykových verzích, přičemž žádná z nich nemá přednost či větší význam než jiná. Je tedy nutné, aby všechny orgány EU i členských států vykládaly tyto předpisy jednotně. Monopol na konečný výklad práva byl svěřen do rukou Soudního dvora Evropské unie (dále též „SDEU“). Ten má k dispozici jednak standardní (především výklad jazykový a srovnávací) a jednak nadstandardní metody výkladu.⁷⁸

Při aplikaci práva EU se mohou vnitrostátní soudy obrátit na SDEU s tzv. předběžnými otázkami, které jsou nutné pro vyřešení určitého případu. Řízení o předběžných otázkách představují více než polovinu všech řízení u SDEU.⁷⁹

Na vývoji pojmu COMI během působnosti Nařízení se judikatura SDEU podílela zásadním způsobem, jelikož má úlohu závazného interpretačního vodítka. Podstatnou roli hrají především následující tři rozsudky: ve věcech Eurofood C-341/04 z 2. května 2006, Staubitz-Schreiber C-1/04 z 17. ledna 2006 a Interedil C-396/09 z 20. října 2011.

Co se týče rozsudku Eurofood, jednalo se o irskou společnost se sídlem v Dublinu, která byla vlastněna výhradně koncernovou společností Parmalat sídlící v Itálii. K SDEU byla irským nejvyšším soudem podána žádost o rozhodnutí o předběžné otázce. Svou mezinárodní příslušnost k zahájení hlavního insolvenčního řízení při úpadku společnosti Eurofood si totiž nárokovaly jak irské, tak italské soudy.

Hlavním úkolem SDEU tedy bylo rozhodnout, zda má přednost soud v sídle skupiny Parmalat či v sídle dceřiné společnosti Eurofood. Vystala tedy otázka, zda je skutečnost faktického řízení a stoprocentního vlastnictví mateřskou společností dostatečná k vyvrácení domněnky stanovené v čl. 3 odst. 1. V tomto konkrétním případě by bylo možno se přiklonit k přenesení COMI do místa sídla skupiny,

⁷⁸ Blíže viz SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 362 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4003-349, s. 166–167.

⁷⁹ SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*, ref. 78, s. 182–183.

jelikož dceřiná společnost plnila v rámci této skupiny velmi specifickou funkci, nevykonávala žádnou samostatnou činnost a na trhu by pravděpodobně nebyla schopna déletrvající samostatné existence. Jako další argument lze uvést skutečnost, že věřitelé poskytovali své finanční prostředky společnosti Eurofood výhradně na základě jejího vztahu k celé skupině.

Nicméně SDEU dal větší váhu skutečnosti, že společnost přesto v Irsku vystupovala jako právnická osoba, která má své zaměstnance a vstupuje do smluvních vztahů. Lze tedy předpokládat, že hlavním motivem takového rozhodnutí bylo mimo jiné to, že insolvenční řízení by se mělo řídit výhradně právem, podle kterého byla dotyčná společnost založena.⁸⁰ Na jednotlivé části koncernu je tedy nutno nahlížet jako na samostatné subjekty, což bylo znovu potvrzeno i v rozsudku ve věci MG Probud Gdynia sp. z o.o. C-444/07 z 21. ledna 2010, kde se SDEU na rozsudek ve věci Eurofood odvolal.⁸¹

V rámci tohoto případu však zůstala ze strany SDEU nezodpovězená důležitá otázka v souvislosti s interpretací článků 16 a 17 Nařízení, a sice uznávání o zahájení insolvenčního řízení. SDEU v této otázce pouze potvrdil zásadu priority, podle které časově předcházející rozhodnutí o zahájení hlavního insolvenčního řízení zabraňuje zahájení paralelního hlavního řízení v jiném členském státě. Nicméně otázka určení okamžiku zahájení řízení nadále zůstala v působnosti národních právních řádů. V irském právním řádu (mimo jiné) se tento okamžik určuje zpětně k okamžiku podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení.

Italský soud rozhodl o zahájení hlavního insolvenčního řízení v únoru roku 2004. Irský soud tak učinil o více než měsíc později, nicméně právní účinky získalo toto rozhodnutí retroaktivně k lednu téhož roku. Aby bylo možno podobným kompetenčním konfliktům předejít, musel by mít soud, který má v úmyslu zahájit insolvenční řízení, povinnost se nejdříve přesvědčit, zda již proti danému subjektu

⁸⁰ SALAČ, Jaroslav. K některým otázkám evropského insolvenčního práva – nad rozhodnutím ESD ve věci Eurofood (Parmalat). In: *IPrávník* [online]. 2008 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pravo-evropske-a-mezinarodni/art_5003/k-nekterym-otazkam-evropskeho-insolvenčního-prava-nad-rozhodnutim-esd-ve-veci-eurofood-parmatat.aspx.

⁸¹ MORAVEC, Tomáš. Nařízení o úpadku 1346/2000 - Koncernová insolvence, ref. 61, s. 6.

není jiné insolvenční řízení v jiném členském státě vedeno. O zahájení hlavního insolvenčního řízení v jiném členském státě se soud nyní může dozvědět pouze od insolvenčního správce, samotného dlužníka nebo jeho věřitelů.⁸²

Další velmi důležitý rozsudek byl vyneseno v případě Staubitz-Schreiber, který je plnohodnotným příkladem aplikace Nařízení při určování COMI fyzických osob. Susanne Staubitz-Schreiber, německá občanka a podnikatelka, podala v prosinci roku 2001 u soudu v německém Wuppertalu žádost o zahájení insolvenčního řízení. Po podání žádosti se však v roce 2002 přestěhovala do Španělska. Následkem této skutečnosti odmítl německý soud zahájit insolvenční řízení s odůvodněním, že COMI žadatelky se nyní nacházelo ve Španělsku.

Žadatelka se odvolala k německému federálnímu soudu s argumentem, že o zahájení insolvenčního řízení požádala jako německá podnikatelka a obywatelka a že její současné COMI nemá s původní insolvencí žádnou přímou souvislost. Německý federální soud se následně obrátil na SDEU s předběžnou otázkou, která zněla: *„Je soud členského státu, u kterého byl podán návrh na zahájení úpadkového řízení, i nadále příslušný k zahájení uvedeného řízení, pokud dlužník přemístí středisko svých hlavních zájmů na území jiného členského státu po podání návrhu, ale před zahájením řízení, nebo se stane příslušným soud tohoto jiného členského státu?“*

SDEU se přiklonil na stranu Susanne Staubitz-Schreiber především s ohledem na nadstandardní metody interpretace (metoda tzv. teleologického výkladu⁸³). Účelem Nařízení je totiž hospodárnost řízení a takové přesuny COMI jsou s ohledem na ekonomickou náročnost nepřípustné. Podobně jako v případě Eurofood byl i zde kladen důraz na rychlost řízení a uspokojení zájmů věřitelů.⁸⁴ Podle SDEU je soud příslušný nadále i navzdory přemístění COMI dlužníka mimo

⁸² SALAČ, Jaroslav. K některým otázkám evropského insolvenčního práva – nad rozhodnutím ESD ve věci Eurofood (Parmalat), ref. 80.

⁸³ Podstatou této metody je postihnout smysl, resp. cíle právní normy. Takto zjištěné závěry nicméně nesmí být ve zjevném rozporu s textem dané normy. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*, ref. 36, s. 135–136.

⁸⁴ ŠŤASTNÝ, Tomáš. Európske a nemecké insolvenčné právo so zameraním na cezhraničné konanie, COMI a medzinárodnú príslušnosť. In: *Centrum evropských studií VŠE* [online]. 2012 [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: <http://ces.vse.cz/wp-content/2-2012-Stastny.pdf>. s. 155–156.

oblast místní příslušnosti dotyčného soudu. Opačný výklad by patrně podpořil forum shopping a znemožnil věřitelům domoci se jejich pohledávek.⁸⁵

V neposlední řadě se jedná o případ původně italské společnosti Interedil, proti které byl v říjnu roku 2001 podán návrh na zahájení insolvenčního řízení k italskému soudu ve městě Bari. Společnost Interedil ale zpochybnila pravomoc italského soudu, jelikož už v červenci roku 2001 přemístila své sídlo do Velké Británie, kde byla také zapsána do rejstříku společností, a v prosinci roku 2003 podala žádost o předběžné rozhodnutí o soudní příslušnosti k italskému Nejvyššímu kasačnímu dvoru. Ten ale považoval skutečnosti, jako např. existenci nemovitého majetku v Itálii, nájemní smlouvu na dva hotelové komplexy nebo smlouvu uzavřenou s bankovní institucí, za dostatečné k vyvrácení domněnky stanovené v čl. 3 odst. 1 Nařízení.

Soud v Bari ale ve světle nově vydaného rozsudku ve věci Eurofood z května 2006 dostal pochybnosti o opodstatněnosti posouzení Nejvyšším kasačním dvorem, rozhodl se již probíhající insolvenční řízení přerušit a podal k SDEU žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

SDEU rozhodl, že pojem COMI musí být vykládán s odkazem na právo EU, tak jak ho vykládá SDEU. Soud v Bari tedy na základě této skutečnosti nebyl vázán posouzením podaným Nejvyšším kasačním dvorem, jelikož ten postupoval na základě italského občanského soudního řádu.

Dále SDEU rozhodl, že COMI se nenachází v místě sídla společnosti pouze za podmínky, že a) místo ústřední správy společnosti se nenachází v jejím sídle a zároveň b) *„celkové posouzení všech relevantních skutečností připustí třetími osobami ověřitelné zjištění, že se skutečné místo, kde je soustředěno řízení a kontrola uvedené společnosti, jakož i správa jejích zájmů nacházejí v jiném členském státě“*.

Další část rozhodnutí stanoví, že při přemístění sídla společnosti ještě před podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení se předpokládá, že COMI této společnosti se nachází v jejím novém sídle.

⁸⁵ NOVÝ, Zdeněk. Nařízení o insolvenci, ref. 9.

Podle poslední části rozhodnutí neodpovídají výše uvedené skutečnosti ani pojmu provozovna, jelikož se vyžaduje „*existence struktury obsahující minimální míru organizace a určitou stabilitu s cílem výkonu hospodářské činnosti*“. Existence provozovny by se totiž měla posuzovat (podobně jako COMI) „*na základě objektivních a třetími osobami zjistitelných skutečností, aby byla zajištěna právní jistota a předvídatelnost*“. Italské soudy tak v tomto případě nebyly příslušné k zahájení ani hlavního ani vedlejšího insolvenčního řízení.⁸⁶

Uvedené rozsudky jednoznačně napomohly k lepšímu pochopení textu Nařízení a jeho interpretaci a ke zvýšení právní jistoty účastníků insolvenčních řízení, nicméně tradičně velmi strohý způsob argumentace SDEU zanechal některé právní otázky zcela bez odpovědi a ve spojení s nepřiliš podrobnou právní úpravou úplně nezabránil nekalému přesouvání COMI ani vzniku jiných procesních komplikací. Na druhou stranu je nutné konstatovat, že úloha SDEU spočívá pouze v abstraktní interpretaci, tedy bez návaznosti na konkrétní případ⁸⁷, nikoli v dotváření či dokonce modifikaci práva EU.⁸⁸

3.2 Návrh změny nařízení

V březnu loňského roku spustila Komise systém veřejných konzultací s cílem zjistit názor veřejnosti, odborníků, členských států a dalších orgánů na evropské insolvenční právo, a především na možnou změnu nařízení č. 1346/2000. V úvahu byly také vzaty výsledky externí studie provedené univerzitami v Heidelbergu a ve Vídni. V dubnu a říjnu se konala dvě jednání s odborníky na danou problematiku z členských států a během května až října se pětkrát sešla skupina soukromých odborníků založená Komisí. Výsledkem všech těchto jednání byly varianty řešení a

⁸⁶ The term of 'center of main interest' in the Regulation on insolvency proceedings. In: *Exécution judiciaire en Europe* [online]. 2011 [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: <http://www.europe-eje.eu/en/actualite/term-center-main-interest-regulation-insolvency-proceedings>.

⁸⁷ Pokud by ESD rozhodoval na základě konkrétních okolností daného případu, musel by po změně těchto okolností u jiného případu interpretovat text znovu v rámci další předběžné otázky. MORAVEC, Tomáš. Nařízení o úpadku 1346/2000 - Koncernová insolvence, ref. 61, s. 6.

⁸⁸ SALAČ, Jaroslav. K některým otázkám evropského insolvenčního práva – nad rozhodnutím ESD ve věci Eurofood (Parmalat), ref. 80.

znění novelizace Nařízení. Na základě těchto konzultací vydala Komise koncem roku pracovní návrhy novelizace.⁸⁹

Návrhy reflektují široce zaujímané stanovisko, že Nařízení sice úspěšně zjednodušilo přeshraniční insolvenční řízení v rámci EU, ale že obsahuje některá ustanovení, která by mohla být upravena tak, aby odrážela zkušenosti nabyté od vstupu Nařízení v účinnost.

V rámci tohoto procesu bylo identifikováno pět slabin Nařízení. Prvním nedostatkem je absence jednoznačné definice pojmu COMI a s tím spojené konflikty při určování příslušnosti (viz dále). Jako další je uveden požadavek pro silnější spolupráci a koordinaci při řízeních, která zahrnují skupiny podniků, a to prostřednictvím rozšíření povinnosti spolupráce a sdělování informací⁹⁰ i na insolvenční soudy.⁹¹

Mezi následující se řadí problémy vznikající při zahajování sekundárních insolvenčních řízeních – problémem je především požadavek, aby vedlejší insolvenční řízení bylo řízením likvidačním. Otázka zveřejňování insolvencí a přihlašování pohledávek má být vyřešena zavedením veřejně přístupného elektronického insolvenčního rejstříku a standardizovaných formulářů pro přihlašování pohledávek.⁹²

Posledním z pěti nedostatků je příliš úzká oblast působnosti, která by návrhem měla být rozšířena na „řízení, která upravují restrukturalizaci společnosti ve fázi před rozhodnutím o úpadku (tzv. předúpadkové řízení) nebo která ponechávají ve funkci stávající vedení (tzv. hybridní řízení)“.

⁸⁹ Důvodová zpráva návrhu nařízení, kterým se mění nařízení 1346/2000. Dostupné z: <http://tinyurl.com/cegoq4f>, s. 4.

⁹⁰ Povinnost stanovená článkem 31 správcům podstaty v hlavním a ve vedlejších řízeních.

⁹¹ PACHL, Lukáš. Připravované změny v úpravě úpadkového práva Evropské unie. In: *Konkursní noviny* [online]. 2012 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/pripravovane-zmeny-v-uprave-upadkoveho-prava-evropske-unie>.

⁹² Proposals for the revision of the European Insolvency Regulation – a step forward in the rescue culture?. In: *Linklaters* [online]. 2012 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: http://www.linklaters.com/pdfs/mkt/london/A15965755_v0_14_Client_briefing_on_proposals_to_revise_the_EIR.pdf.

Co se týče příslušnosti pro zahájení insolvenčního řízení, zachovává návrh princip COMI, jelikož zaručuje použití takového právního řádu, ke kterému má dlužník skutečný vztah. Návrh ale nyní obsahuje jeho doplněnou definici.

U společností a právnických osob se nadále podle čl. 3 odst. 1 předpokládá presumpce sídla jako místo COMI. Opak může být podle nově vloženého bodu 13a důvodů k Nařízení prokázán v případě, že se „ústřední správa společnosti nachází v jiném členském státě nežli její sídlo,“ a že se „skutečné středisko správy, kontroly a řízení jejích zájmů nachází v tomto jiném členském státě“. Domněnku však není možné vyvrátit, pokud se řídící a dozorčí orgány a místo, kde jsou činěna rozhodnutí v oblasti řízení, nachází v místě sídla společnosti. Nově se v čl. 3 odst. 1 má objevit i ustanovení o COMI fyzických osob. Za místo COMI osob samostatně výdělečně činných se podle téhož článku považuje jejich hlavní provozovna. V případě ostatních fyzických osob se jedná o jejich obvyklé bydliště.

Také procesní stránka týkající se příslušnosti byla čl. 3b upravena. Soud by měl nyní před zahájením insolvenčního řízení ex officio přezkoumat svou příslušnost a specifikovat, na jakých důvodech je tato příslušnost založena. Zahraniční věřitelé by navíc měli mít možnost rozhodnutí o zahájení řízení zpochybnit. Cílem tedy je omezit případy nekalého přemísťování COMI.⁹³

Pozornost při přípravách návrhu byla věnována také úpadkům koncernových společností. Doposud Nařízení neobsahovalo žádná zvláštní ustanovení týkající se řešení úpadku společností sdružených do koncernu. Základním principem tedy bylo, že pro každou část koncernu bylo nutno zahájit samostatné, na ostatních nezávislé insolvenční řízení.

Nově jsou v návrhu uvedeny jednak definice „skupiny společností“ a „mateřské společnosti“ (v nově přidaných bodech i a j druhého článku Nařízení), a jednak povinnost koordinace insolvenčních řízení, která jsou vedena proti různým částem jednoho koncernu. Insolvenční správci a soudy jsou povinni vzájemné spolupráce a komunikace, podobně jako je tomu mezi hlavním a vedlejším řízením. Koordinace spočívá především ve výměně informací, přípravě záchraného či reorganizačního plánu a v neposlední řadě i jmenování správců soudy.

⁹³ Důvodová zpráva návrhu nařízení, kterým se mění nařízení 1346/2000, ref. 89, s. 6.

Insolvenční správci budou disponovat procesními nástroji, které jim umožní být slyšen v jiném řízení v rámci skupiny, požadovat jejich přerušování či navrhnout reorganizační plán i přes nesouhlas správce, který byl jmenován v tomto jiném řízení. Touto koordinovaností však není narušena praxe u hluboce provázaných společností, kde je COMI všech těchto společností určeno na jednom místě a v rámci jednoho právního řádu.⁹⁴ Problematice insolvenčních řízení proti členům skupiny společností je v návrhu věnována nově vložená kapitola IVa s články 42a až 42d.

⁹⁴ Důvodová zpráva návrhu nařízení, kterým se mění nařízení 1346/2000, ref. 89, s. 9.

Závěr

Řešení insolvencí s mezinárodním prvkem jsou s ohledem na nedávnou ekonomickou krizi v popředí zájmu mnoha odborníků. Trnitá cesta vývoje mezinárodního insolvenčního práva v prostoru dnešní Evropské unie dala základ dnešní nepříliš pozitivní situaci. V současnosti aplikovatelné nařízení č. 1346/2000 má mnoho nedostatků, které se však projeví až v průběhu jeho dlouhodobé aplikace.

Nejvíce diskutovaná problematika centra hlavních zájmů dlužníka má v právní úpravě několik kritických bodů. Jedná se především o chybějící přesnou definici kritérií, na základě kterých může být při řešení úpadků společností vyvrácena domněnka stanovená v čl. 3 odst. 1. Tato skutečnost způsobila při řešení přeshraničních insolvencí mnoho nejasností a konfliktů při určování mezinárodní příslušnosti k zahájení hlavního insolvenčního řízení.

Nicméně ani u fyzických osob není stanovení příslušného soudu bezproblémové. Určení bydliště osob, které často cestují, dojíždějí do jiného členského státu za prací, nebo které nemají jediné stále bydliště, se ukázalo být velmi složité. Neexistují totiž jednotná určující kritéria. Co se týče úpadku společností sdružených v koncernu, neobsahuje Nařízení o jejich řešení žádnou zmínku. Na tyto společnosti se tak nahlíží jako na samostatné subjekty, i když to v mnoha případech neodpovídá skutečnosti.

Na druhou stranu je nutno konstatovat, že v případech, kde se nevyskytly okolnosti Nařízením nepředvídané, se v mnoha ohledech insolvenční řízení zjednodušila. Bez této právní úpravy by bylo nesčetně případů s ohledem na co největší uspokojení zájmů věřitelů neřešitelných.

Během působnosti tohoto Nařízení se objevilo několik sporných výkladů, které vyřešila až judikatura Soudního dvora Evropské unie. Ten má za úkol sjednotit výklad národních soudů v rámci tzv. předběžných otázek. Průlomovým bylo rozhodnutí ve věci Eurofood, které částečně vyřešilo problematiku koncernových insolvencí, ale neposkytlo odpověď na otázku uznávání zahraničního insolvenčního řízení.

V případě Susanne Staubitz-Schreiber byl upřesněn okamžik rozhodný pro stanovení mezinárodní příslušnosti, jímž bylo s ohledem na zájmy věřitelů a hospodárnost řízení určeno podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení. A v posledně uvedeném sporu Interedil šlo mimo jiné o určení konkrétních kritérií pro vyvrácení výše zmíněné domněnky. Kritéria stanovená v tomto případě a mnoho dalších zkušeností s aplikací Nařízení byly využity při přípravách jeho novelizace.

Proces těchto příprav sestával ze systému veřejných konzultací, několika konferencí a externích studií. Navrhované změny tedy odráží zkušenosti vysokého počtu odborníků na danou problematiku a jsou tak širokou veřejností všeobecně velmi vítány.

Česká republika, která obecně úsilí Komise o modernizaci řešení přeshraničních insolvencí podporuje, je připravena se zapojit do odborných jednání. Podle stanoviska vlády ČR je návrh považován za adekvátní reakci na dlouholetou aplikační praxi soudů členských států a možný způsob posílení základních principů mezinárodního insolvenčního práva. Ke konkrétním navrhovaným změnám se ČR většinou staví pozitivně (např. ke snaze využít při přípravách novelizace judikaturu Soudního dvora). Nicméně některá ustanovení shledává jako problematická. Tato ustanovení by tak měla být v procesu sjednávání úprav lépe zdůvodněna, přeformulována či případně změněna. Z tohoto pohledu se bude ČR snažit mimo jiné o zúžení formulace ustanovení o přemístění místa hlavních zájmů dlužníka.⁹⁵

Z uvedených skutečností lze předpokládat, že změny přesto budou napomáhat k urychlení insolvenčních řízení, nicméně s ohledem na omezené možnosti Evropské unie ovlivnit národní právní systémy s největší pravděpodobností k odstranění všech předvídatelných i nepředvídatelných nedostatků v blízké budoucnosti nedojde.

⁹⁵ Usnesení výboru pro evropské záležitosti ke změně nařízení 1346/2000. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=147282>

Seznam zdrojů

Knižní publikace

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 308 s. ISBN 80-738-0233-3.

KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 407 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-083.

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2009, 462 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-717.

OMAR, Paul J. *European insolvency law*. Burlington, VT: Ashgate, 2004, 292 s. ISBN 07-546-2333-5.

ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 4. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 476 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3803-483.

PANNEN, Klaus. *European insolvency regulation*. Berlin: De Gruyter Recht, 2007. ISBN 978-389-9492-071.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, 409 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4000-348.

SCHELLE, Karel a Ilona SCHELLEOVÁ. *Einführung in das tschechische Insolvenzrecht*. 1. vyd. München: Grin, 2010, 371 s. ISBN 978-3-640-72999-9.

SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 362 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4003-349.

WESSELS, B. *Current topics of international insolvency law*. Deventer: Kluwer, 2004, 612 s. ISBN 90-130-1911-0.

Internetové zdroje

Důvodová zpráva návrhu nařízení, kterým se mění nařízení 1346/2000. Dostupné z: <http://tinyurl.com/cegoq4f>.

EIDENMÜLLER, Horst. The Transnational Law Market, Regulatory Competition, and Transnational Corporations. *Indiana Journal of Global Legal Studies* [online]. 2011 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.2979/indjglolegstu.18.2.707>.

GROPPER, Allan L. *The Arbitration of Cross-Border Business Insolvencies* [online]. 2012 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/362/5945.html>.

HUNTER, Muir. The Draft EEC Bankruptcy Convention: A Further Examination. In: *JSTOR* [online]. 1976 [cit. 2013-05-09]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/758649>.

Insolvenzordnung (InsO). *Gesetze im Internet* [online]. 2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/inso/gesamt.pdf>.

LAWRENCE, Chris. Centre of Main Interests. *Macfarlanes* [online]. 2010 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://www.macfarlanes.com/media/280386/centre_of_main_interests_comi.pdf.

LEMONTEY, Jacques. Report on the Convention on Bankruptcy, Winding-up, Arrangements, Compositions and Similar Proceedings. In: *University of Pittsburgh* [online]. 1980 [cit. 2013-05-09]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/33210/>.

MAŃKO, Rafał. Habitual residence as connecting factor in EU civil justice measures. In: *European Parliament* [online]. 2013 [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130427/LDM_BRI%282013%29130427_REV1_EN.pdf.

MORAVEC, Tomáš. Nařízení o úpadku 1346/2000 - Koncernová insolvence. *Právnická fakulta Masarykovy univerzity* [online]. 2011 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/normotvorba/Moravec_Tomas_6346.pdf.

NOVÝ, Zdeněk. Nařízení o insolinci. In: *Evropské mezinárodní právo soukromé* [online]. 2009 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/12.html>.

PACHL, Lukáš. Připravované změny v úpravě úpadkového práva Evropské unie. In: *Konkursní noviny* [online]. 2012 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/pripravovane-zmeny-v-uprave-upadkoveho-prava-evropske-unie>.

PARMENT, Carl Hugo. The Nordic Bankruptcy Convention – an Introduction. *International Insolvency Institute* [online]. 2004 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/398/1554.html>.

Pracovní dokument útvarů komise, Souhrn posouzení dopadů: Průvodní dokument k revizi nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení. In: *Europa.eu: oficiální internetová stránka Evropské unie* [online]. 2012 [cit. 2013-05-07]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2012:0417:FIN:CS:HTML>.

Proposals for the revision of the European Insolvency Regulation – a step forward in the rescue culture?. In: *Linklaters* [online]. 2012 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: http://www.linklaters.com/pdfs/mkt/london/A15965755_v0_14_Client_briefing_on_proposal_s_to_revise_the_EIR.pdf.

SALAČ, Jaroslav. K některým otázkám evropského insolvenčního práva – nad rozhodnutím ESD ve věci Eurofood (Parmalat). In: *IPrávník* [online]. 2008 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pravo-evropske-a-mezinarodni/art_5003/k-nekterym-otazkam-evropskeho-insolvenčního-prava-nad-rozhodnutim-esd-ve-veci-eurofood-parmalat.aspx.

Systémy pojištění vkladů. *Přehledy právních předpisů EU* [online]. 2009 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_banking/l24012b_cs.htm.

ŠŤASTNÝ, Tomáš. Európske a nemecké insolvenčné právo so zameraním na cezhraničné konanie, COMI a medzinárodnú príslušnosť. In: *Centrum evropských studií VŠE* [online]. 2012 [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: <http://ces.vse.cz/wp-content/2-2012-Statny.pdf>.

The term of 'center of main interest' in the Regulation on insolvency proceedings. In: *Exécution judiciaire en Europe* [online]. 2011 [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: <http://www.europe-eje.eu/en/actualite/term-center-main-interest-regulation-insolvency-proceedings>.

Úpadek a způsoby jeho řešení. In: *Justice.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://insolvenční-zákon.justice.cz/obecně-informace/upadek-a-zpusoby-jeho-reseni.html>.

Usnesení výboru pro evropské záležitosti ke změně nařízení 1346/2000. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=147282>.

VIRGOS, Miguel a Etienne Schmit. Report on the Convention of Insolvency Proceedings. [online]. 1996 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/952/1/insolvency_report_schmidt_1988.pdf.

WESSELS, Bob. European Union Regulation on Insolvency Proceedings. *INSOL International* [online]. 2006 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.insol.org/INSOLfaculty/pdfs/BasicReading/Session%205/European%20Union%20Regulation%20on%20Insolvency%20Proceedings%20An%20Introductory%20analysis,%20Bob%20Wessels.pdf>.

WESSELS, Bob. International Jurisdiction to Open Insolvency Proceedings in Europe. *International Insolvency Institute* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/39/403.html>.

ZOUFALÍK, František. Základní otázky mezinárodního insolvenčního práva. *Konkursní noviny* [online]. 2003 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/zakladni-otazky-mezinarodniho-insolvencniho-prava>.

Právní normy

Nařízení Rady č. 1346/2000 o úpadkovém řízení.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Judikatura

Rozsudek Soudního dvora C-33/78 Somafer SA proti Saar-Ferngas AG.

Rozsudek Soudního dvora C-341/04 Eurofood IFSC Ltd.

Rozsudek Soudního dvora C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber.

Rozsudek Soudního dvora C-396/09 Interedil Srl.